

TEXTIELTEKORTEN

Gelijk al vermeld, lieten de Japanners katoen aanplanten. De opbrengst viel tegen. Hier en daar werden nieuwe spinnerijen in bedrijf gesteld en ook werden uit Japan afkomstige handspintoestellen verdeeld, maar het kon allemaal het tekort aan textiel niet opheffen. Het weinige dat beschikbaar kwam, werd van '43 af in opdracht van de Japanners gedistribueerd, maar die distributie, die zeer ongelijk was (het ene district viel er wèl, het andere er niet onder), bleef beperkt tot landbouwers die voldoende rijst hadden afgeleverd. In '44 werden kledingstukken van vervangende materialen vervaardigd: van jute, van rubber, zelfs van boombast; pogingen om kleding te vervaardigen met de bladeren van bananenpalmen mislukten.

Het spreekt vanzelf dat op de zwarte markt de prijzen voor textiel voortdurend opliepen. In '45 kostte er een katoenen weefsel, waar vóór de oorlog f 0,75 voor gevraagd was, f 25 tot f 30.

Aan alles wat machinaal vervaardigd moest worden, kwamen tekorten en wat er vervaardigd werd, was meestal van bedroevende kwaliteit. 'Een hier vervaardigde tandpasta', tekende Bouwer in juli '44 in Bandoeng aan,

'verhardt na twee dagen en kan dan niet meer uit de (papieren) tube. Een potlood dat hier gemaakt is, slijpt men voor de helft weg, schrijft er dan hoogstens driemaal zijn naam mee en kan het dan weggooien . . . Tandborstels, scheerkwasten en bezems 'verharen' na eenmaal te zijn gebruikt.'

Ook papier werd schaars. Dat was het al in het eerste bezettingsjaar. Het Japanse militaire bestuur ging er toen toe over om administratieve stukken van het Knil en van de marine als pakpapier in omloop te brengen – bij kapitein-ter-zee Vromans die hoofd van de afdeling materieel van het departement van marine was geweest, kwam, toen hij van april '42 tot januari '43 in een krijgsgevangenkamp te Batavia was opgesloten, 'telkens iemand aanlopen', schreef hij later, 'met de woorden: 'Kolonel, daar heb ik weer een papier met uw naam erop'; dat zat dan om een onsje rijst of vlees of zoiets.'² Ook diverse edities van het Nieuwe Testament die in Bandoeng bij het Nederlands Bijbelgenootschap in planovellen lagen opgeslagen, werden door de Japanners als pakpapier gebruikt.

Door het tekort aan vetten kon goede zeep niet meer gefabriceerd worden. Een stukje van die zeep kostte in mei '44 in Bandoeng in de

¹ Bouwer: 'Dagboek', p. 261 (6 juli 1944). ² A. G. Vromans: 'Notities bij het achtste verslag van de Enquêtecommissie' (z.j.), p. 114.